PÁLINKÁS

Manejul era acoperit cu un strat gros de rumeguş.

Îl împrăştiau în fiecare săptămînă, fără ca pe cel vechi să-l fi cărat vreodată, aşa că, după o vreme, s-a făcut cam de o palmă — prin colţuri chiar mai gros. Pînă seara călăreţii îl răscoleau fără milă, îl bătătoreau, îl brăzdau cu milioane de cratere ale copitelor, dar pînă dimineaţa soldaţii îl netezeau cu grijă; în ocazii festive greblau şi un fel de ornamente (pătrăţele, valuri) pe el.

Nu era menit doar să uşureze, să estompeze mersul cailor şi să le menajeze copitele, ci şi să le absoarbă murdăria. Dar ceea ce se îmbibă multă vreme cu murdărie devine în cele din urmă tot murdărie. Rumeguşul manejului nu se usca decît oarecum în lunile cele mai calde de vară, altminteri arăta cu straturi roşcate, precum postavul, scotea la iveală cocoloaşe palide de mucegai şi răspîndea un miros înţepător: de urină, de sudoare, de bălegar.

Odată cu venirea primăverii, pe rumeguşul manejului se produse o schimbare ciudată. Era încă pe jumătate umed, dar deja pe jumătate uscat; era împărţit diagonal printr-o linie distinctă într-un triunghi iernatic şi unul văratic, după cum îl mătura de dimineaţă pînă seara (sau îl lăsa în umbră) soarele de primăvară ce se strecura teşit prin ferestre.

Aliniaţi, caii îşi aşteptau contingentul.

Stăteau în front, în partea umbroasă a manejului, ţinuţi din scurt de cîte doi rîndaşi, la fel cum şi de partea cealaltă, în grajd, tot cîte doi erau îngrijiţi de acelaşi om. Îşi rodeau zăbalele plictisiţi, oftau din greu în strînsoarea chingilor, încercau, întinzîndu-şi pînă departe spinările, să-şi mai slăbească un pic hamurile — drept care rîndaşii tresăreau şi, cu o smucitură iritată, făceau ordine printre odraslele lor nedisciplinate.

Erau cai buni; cai ţărăneşti încrucişaţi cu rase englezeşti nobile; descendenţii lui Nonius; de fapt erau cu toţii nişte corcituri. De la taţi moşteniseră trupul deşirat, puterea nervoasă, stăpînirea pe sine, de la mame părul des, modestia tenace. Erau frumoşi surii (mai ales cei bălţaţi, cu crupa dolofană), murgii tuciurii cu părul scurt, lucios, dar şi bălanii sau roibii cu coama neagră erau într-adevăr minunaţi. Nu era nici unul spălăcit printre ei, aşa că numai surul castrat de la capătul rîndului trezea o oarecare antipatie cu capul lui bleg, cu petele mărunte ruginii care îi umpleau părul alb murdar*.

Cine nu se minunează la auzul vocabularului bogat şi plastic al vreunei vechi meserii? Ce minunaţi sînt termenii aceştia tehnici, cît de exacţi sînt, cît de sugestivi, aproape palpabili; cîte expresii atîtea lovituri în plin; puteam observa în ele naşterea, viaţa spontană a limbii *in statu nascendi.* În limbajul străvechi al călăreţilor castratului bătrîn de la capătul rîndului i se spunea bălţat, pestriţ. Era sur ca muştele — şi într-adevăr arăta de parcă l-ar fi năpădit pe tot corpul mii de tăuni (sau mai degrabă mii de muşte roşietice de bălegar); era plin pe faţă, în jurul ochilor, pînă şi pe picioare, era scîrbos de plin de sus pînă jos de muşte — aproape că îţi venea să te duci la el să le alungi, atît de milă ţi se făcea cînd îl vedeai.

Naturii nici că-i pasă de estetică; ce o interesează pe ea dacă noi credem că ceva este frumos sau urît! Însă namila aia de cal parcă suferea şi ea pentru felul cum arăta. Cu toate că greabănul înalt, picioarele vînoase, puternice, spinarea teşită îi trădau rasa deosebită; s-ar fi putut foarte bine ca el să fi fost cel mai rapid, cel mai nobil cal din toată herghelia regimentului. Numai că asta n-a reieşit niciodată. Pálinkás — aşa îl chema pe nenorocitul acela — a renunţat de la bun început să-şi pună în valoare calităţile cu care se născuse, nici prin minte nu-i trecea să se zbată pentru a da rezultate

* Suri se numesc caii care au părul alb, dar pielea închisă. Sînt şi cai albi cu pielea albă — se întîmplă şi aşa ceva, dar foarte rar. (N. a.)

bune, alegea întotdeauna ce era mai uşor, chiulul, trîndăvia. În loc de comparaţie aş putea spune şi aşa: în orice fiinţă, la naştere, se aprinde o lumină (arde un fel de flacără în ea) şi asta i se vede şi în priviri. Ei bine, în ochii lui Pálinkás această lumină se stinsese de multă vreme. Era dezamăgit, leneş, neascultător, îi lipsea cu totul ambiţia (trăsătura de caracter cea mai umană a cailor); nu era dispus decît să stea într-un loc, să stea şi să mănînce, dar şi asta mereu făţarnic, morocănos, indispus.

Acum aştepta înşeuat, alături de ceilalţi, contingentul. Cum era ultimul, pe el cădea mai întîi lumina aurie a soarelui de mai, care mătura zilnic rumeguşul. Ceilalţi rămăseseră în umbră, doar Pálinkás părea că se aprinsese în mănunchiul de raze care se revărsa pe fereastră. Păru-i alb-gălbui incandescent scotea şi mai mult în evidenţă muştele roşietice, mai că le auzeai zumzăitul. Stătea cu capul plecat, atîrnîndu-i de parcă ar fi suportat resemnat ca propriile-i pete să-i sugă sîngele, ba chiar să-şi depună ouăle pe el. Sau de parcă ar fi fost împroşcat cu zoaia puturoasă, coclită a rumeguşului, aşa stătea Pálinkás scăldat din cap pînă-n picioare în lumină şi în mizerie.

În formaţie strînsă, contingentul coti bătînd pasul pe aleea cu castani, cu frunzele roşu-transparente, cleioase, ghemuite în vîrfurile crengilor: toate ca nişte boboci proaspăt ieşiţi din găoace. Nici nu au intrat bine în semiîntunericul puturos, nici nu au deschis bine poarta scundă a manejului că stăpînul lui Pálinkás şi-a şi văzut calul. L-a şi cuprins pe dată o oroare mută. Ştiuse prea bine că aşa va fi (cum să nu fi fost aşa?), de mai multe zile îl chinuia această presimţire şi era pregătit sufleteşte, ca să zic aşa, dar acum, cînd trebuia să se convingă cu propriii săi ochi de ceea ce era ştiut dinainte, l-a apucat şi mai mult disperarea. Nu se aştepta la altceva, numai la asta se aştepta — şi totuşi era decepţionat că aşa s-a întîmplat. „Iată-l, iar e aici, iar l-au scos“, îşi spunea el înfrigurat şi neliniştea aceea permanentă pe care încercase cu atîta încăpăţînare să şi-o domine, cu atîta chin încît cu timpul devenise unica raţiune a

vieţii sale, acea neliniştită sălbatică, animală, l-a cuprins din nou.

Speranţa sa amăgitoare şi în acelaşi timp reazămul tainic al frămîntărilor sale că „poate nu-l vor scoate pe Pálinkás“ nu erau cu totul neîntemeiate. Se mai întîmplase deja, chiar de două ori în semestrul trecut, să-l lase pe bălţatul acela înspăimîntător în grajd, cine ştie, poate pentru a fi potcovit. În asemenea cazuri tînărul său călăreţ primea alt cal, unul din caii celor din anul superior, din anul doi, iar acestea erau pentru el zile de sărbătoare, bucurii de neuitat. Atunci orele de călărie erau un prilej de bucurie, de fericire şi degajare. Cincer, breazul acela plăvan, pe care-l călărea în locul lui Pálinkás, avea trapul uşor, pasul lung, plăcut şi pe deasupra o lua bucuros la galop: îi plăcea mişcarea. Ce-i drept, uneori, în timpul trapului, îşi înălţa pe neaşteptate capul, pocnindu-l năprasnic în nas cu creştetul său osos pe călăreţ de sărmanului îi dădeau lacrimile, dar asta nu era nimic pe lîngă josniciile lui Pálinkás!

Bineînţeles că tînărul cu tuleiele abia mijite (încă aproape un copil), cu cizmele sale de călărie, care încerca şi de data aceasta să-şi înfofolească spaima sinceră într-o comportare ţeapănă, milităroasă, nu îşi ura calul din cauza urîţeniei lui. S-ar fi mulţumit şi cu unul mult mai urît, cu un pîrlit oarecare, sau cu vreo gloabă ţigănească cu coada plină de bălegar. Însă Pálinkás era veştit în tot regimentul pentru fărădelegile sale viclene. Îl ştia toată lumea nu numai ca pe un animal leneş şi urît, ci şi răuvoitor, josnic, cătrănit. Antipatia pe care o trezea prin aspectul său dădea naştere la el nu la resemnare, ci mai degrabă la un fel de desfrîu, la răzbunări depravate. Nu prididea să-şi tot arate ura faţă de specia umană. Pe cît era de bleg în genere, pe atît de repede se punea în mişcare de îndată ce i se suia cineva în spinare. Pur şi simplu nu suporta să fie călărit. Dacă uneori îşi găsea naşul, vreun călăreţ pe care nu reuşea să-l trântească de îndată, de la prima încercare, la pămînt, atunci cu acela era în stare să se zbată şi cîte un sfert de oră încheiat: să se ridice în două picioare, să zvîrle apoi din copite, iar să se ridice, iar să zvîrle, contorsionîndu-şi între timp tot trupul, aidoma cailor sălbatici din Texas

cînd sînt îmblînziţi. Şi niciodată nu se lăsa păgubaş; chiar dacă uneori se mai odihnea, după cîteva minute o lua cu siguranţă de la capăt: se dovedise a fi de neîmblînzit.

Că lovea cu copita era de la sine înţeles, dar pe deasupra mai şi muşca; rîndaşul care îl călărea de obicei, care îl îngrijea, îl curăţa, îl adăpa şi îl ţesăla, avea întotdeauna braţul învineţit. Chiar şi pe comis, mai marele peste grăjdari, pe care nu a reuşit să-l doboare decît după trei sferturi de oră, din răzbunare l-a călcat în picioare. Cu cît era cineva mai bun călăreţ, cu atît îl ura mai mult; celor mai buni le purta pică fiecăruia în parte. Dacă cel care îl aducea nu îl ţinea din scurt (sau bănuia că atenţia i-a slăbit şi mai slăbea puţin căpăstrul), atunci se cabra de îndată şi încerca să-l lovească pe acela bătînd aerul repede cu picioarele din faţă. Apoi, după ce se răzbuna, cădea din nou în apatia sa bleagă. Şi ceilalţi cai îşi aveau defectele lor: Baku îşi dobora şi el călăreţul; Váli era gîdilos, ţipa şi necheza ca un nebun dacă se atingea cineva de el; Regos zvîrlea şi lovea cu copita; Ede muşca. Dar Pálinkás le avea pe toate la un loc. La fel de binecunoscuta planşă în care se putea vedea calul bolnav absolut (erau reprezentate pe un singur cal toate bolile posibile: chişiţa, rîia, ţignafesul), şi Pálinkás întrunea şi ilustra practic, cu o vădită satisfacţie, toate cusururile imaginabile ale unui cal de călărie. Perfect este ceea ce nu are nici un defect. Dar şi ceea ce întruneşte toate defectele nu poate fi considerat altfel decît tot perfect. Acesta era tocmai cazul lui Pálinkás: perfect de groaznic, îngrozitor de perfect.

Contingentul îşi făcu apariţia în hala încăpătoare şi, cît ai bate din palme, se aliniară cu toţii pe partea însorită a rumeguşului, în linie, în faţa cailor. Stăpînul lui Pálinkás, care era cel mai scund dintre toţi, de aceea şi stătea la capătul rîndului, se trezi chiar în faţa calului său. Privea la capul lăsat în jos, nemişcat al lui Pálinkás, la ochii lui în care jucau toate culorile curcubeului, la muştele din jurul lor, stînd în poziţia regulamentară de drepţi, dar cu sufletul zbuciumat, scîrbit, conştient de chinurile înfiorătoare care vor urma. Degeaba, acum,

peste o jumătate de minut, va trebui să alerge la el (şi încă cu tragere de inimă pe deasupra, de parcă aceasta i-ar fi fost dorinţa cea mai arzătoare), va trebui să urce în şa, pentru ca apoi, mai mult ca sigur, să se rostogolească neîntîrziat în rumeguş. Apoi să se ridice scuturîndu-se de murdărie ruşinat, să urce din nou în şa, să se rostogolească iar şi aşa mai departe, două ore încheiate, pînă ce i se va întoarce stomacul pe dos de ameţeală. Şi încă să fie fericit dacă Pálinkás nu-l va călca în picioare şi nu-l va lovi cu copitele! S-ar putea întîmpla şi una ca asta (de ce nu?), mai mult ca sigur că se va şi întîmpla la sfîrşitul celei de-a doua ore, cînd Pálinkás îşi va fi pierdut definitiv răbdarea. Aşa trebuia să facă, nu avea scăpare, aşa a fost şi pînă acum, aşa va fi şi de acum înainte: trebuia să alerge la cal, să-l încalece, ori de cîte ori ar fi dat calul cu el de pămînt, l-ar fi călcat în picioare, l-ar fi înjosit — pentru că acesta era Pálinkás.

„E al meu, al meu, degeaba, ăsta e al meu“, îşi repeta el amorţit de o tristeţe zadarnică, cu toate că ştia prea bine că nu al lui era calul. Nimeni nu putea avea calul său propriu, toţi caii erau din efectivul regimentului. Întîmplarea i-l hărăzise lui pe Pálinkás; din douăzeci şi şapte de cai tocmai ăsta îl primise el; Doamne, şi ce uşor ar fi putut primi altul! I-ar fi putut reveni blîndul Seprőshát, sau Ujmajor, care sărea minunat şi atunci orele de călărie ar fi fost altceva, cu totul şi cu totul altceva — ce uşoară i-ar fi fost viaţa atunci!

Stăpînul cel mărunţel al lui Pálinkás privea cu invidie la murgii, la bălţaţii, la surii aliniaţi în umbră, printre care doar pocitania sa strălucea scăldată în soare. Îl făceau să-şi amintească de prima oră de călărie. Clasa era aliniată tot aşa, pe rumeguşul aburind, faţă în faţă cu caii, despre care el nu ştia nimic, dintre care el nu-l cunoştea pe nici unul şi nu bănuia nici dacă le vor fi repartizaţi în ordine alfabetică sau după înălţime. Nu le-au fost repartizaţi nicicum; pur şi simplu s-a auzit comanda: „La cai!“, şi camarazii lui s-au şi pornit, au luat-o la goană; fiecare s-a dus ţintă la calul ales, ca albinele la stup; au smuls căpestrele din mîinile rîndaşilor îmbulzindu-se, împingîndu-se unii pe alţii şi au pus

mîna pe cai. A alergat şi el, bineînţeles, căci toată lumea alerga, dar fără vreun ţel precis, alerga nesigur, ezitînd, încît fiecare cal spre care se îndrepta era deja ales, cu frîul aruncat pe spinare, fiecăruia cineva îi potrivea deja şaua. Deci alerga mai departe, alerga nehotărît de colo pînă colo şi în cele din urmă a fost nevoit să-şi dea seama cu tristeţe că în zadar fuseseră iniţial tot atîţia cai cîţi călăreţi, el tot fără cal rămăsese. Adică nu! Acolo, în capătul rîndului, era unul sur, fără stăpîn — i-a atras atenţia instructorul. Deci a alergat într-acolo, a coborît scăriţa şi, ajutat de rîndaş, s-a săltat cu greu în şa. De unde să bănuiască el că Pálinkás va rămîne pentru totdeauna al său şi, odată cu el, vor începe şi coşmarurile de trei ori cîte două ore pe săptămînă?

Acum, cînd îşi amintea de toate acestea (şi încă foarte viu, mai viu chiar decît însăşi realitatea), era nevoit să se gîndească la faptul că poate nu întîmplător primise el tocmai acest cal. Colegii lui de an erau aproape toţi copii de ofiţeri, odrasle ambiţioase ale unor tot atît de ambiţioşi ofiţeri sau subofiţeri, care probabil aveau, cu siguranţă că aveau deja unele noţiuni despre cai. Pe deasupra, cine ştie, poate că se înţeleseseră şi cu rîndaşii, sau măcar se interesaseră despre firea oblăduiţilor lor şi, în cazul unei alegeri, spre ce cal era mai bine să se îndrepte. Din cîte cunoaştea el relaţiile de acolo, era foarte probabil, ba chiar posibil; cu mintea lui de acum tot aşa ar face şi el. Însă pe vremea aceea nu avea habar de nimic. Ajunsese la cavalerie fără să aibă nici o vină, din întîmplare, fiindcă nu era în stare să facă distincţie între diferitele arme şi acolo efectivul nu era complet. Pînă să ajungă la alegerea cailor, ceilalţi dobîndiseră nu numai unele cunoştinţe despre cai, ci şi conştiinţa de cavalerişti; el însă nu ştia decît atît: că voia să ajungă ofiţer. Nu fiindcă se simţea făcut pentru aşa ceva, ci fiindcă nu se simţea făcut pentru altceva. Avea aptitudini în multe domenii, îl interesau multe lucruri, însă nimic în mod deosebit. „Hai să ne facem atunci ofiţer“ s-a hotărît el la întîmplare, fără să bănuiască nici măcar în vis că există artilerişti, mecanici, cavalerişti, infanterişti, numai „ofiţeri“, pur şi simplu, nu.

Da, în afară de el, probabil toţi ochiseră dinainte cîte un cal, de aceea au şi alergat cu atîta sîrg drept la unul sau altul dintre ei. Această nesiguranţă a lui, această atracţie spre toate şi spre nimic (din care cauză se şi făcuse militar) — iată ce a făcut ca să primească cel de pe urmă cal, iată ce i l-a menit pe Pálinkás, nu hazardul! Aşa a fost să se întîmple şi aşa s-a şi întîmplat. Atunci, la prima oră de călărie, de îndată ce s-a săltat în şa (şi, încet, rîndaşii s-au depărtat), a simţit deodată cum calul se cutremură, sau numai pielea i-a tremurat, iar el a prins brusc aripi şi a zburat peste capul calului de parcă ar fi sărit capra, apoi s-a trezit în rumeguş. Prima dată a căzut foarte uşor, nici măcar nu s-a rostogolit, ci a aterizat în picioare ca o pisică. Dar apoi, pe măsură ce demnitatea lui de cavalerist creştea şi începea să stea tot mai ţeapăn în şa, Pálinkás făcea eforturi tot mai serioase să îl „semene“ pe drum; atunci căzăturile sale au devenit tot mai groaznice, mai înspăimîntătoare. A treia— a patra oară scurma deja rumeguşul rostogolit cu faţa în jos, sau se izbea pieziş cu un zăngănit puternic de mantinelă, de îşi pierdea o vreme răsuflarea şi nici măcar să mişte nu mai putea.

De fiecare dată trebuia să se ridice în picioare, să urce din nou în şa şi să îndure fără să crîcnească bucuria maliţioasă a colegilor săi. Asta era cel mai greu de suportat: faptul că rîdeau pe faţă de el pentru că era călăreţ slab şi nu făcea vădit faţă alături de ei. Ar fi dat orice să spele ruşinea, cu atît mai mult cu cît între timp se molipsise şi el de acea mîndrie proprie cavaleristului.

Soldatul de-i călare
frumoasă viaţă are...

cînta el din răsputeri în timp ce mărşăluiau, iar în scrisorile ce le trimitea acasă cita versuri din Balassa*, pe care le învăţase pe de rost, fără nici un efort, încă de la orele domnului profesor Jánosi:

* Balassa Bálint (1554—1594), poet renascentist, primul reprezentant de seamă al poeziei maghiare. (N. trad.)

Arapii frumoşi
Sub voi sînt focoşi...

sau:

Voi, bidivii cu aripi de vultur.

Din astea cînta sau scria el în timp ce tremura de teama propriului său cal şi-şi dădea seama ce călăreţ prost şi nepriceput era! Ar fi dat orice numai să poată ajunge la liman, dar nici după luni de zile nu reuşise să ajungă, ci dimpotrivă, cu fiecare zi limanul părea tot mai departe. Căci, cu cît se temea mai tare de calul său, cu atît dădea acesta mai tare cu el de pămînt şi cu cît dădea mai tare cu el de pămînt, cu atît se temea de el mai tare. Frica lui şi nărăvăşia lui Pálinkás se atrăgeau, se menţineau una pe alta şi nu se putea şti pînă cînd va rezista şi unde vor duce toate acestea.

Nu şi-a dat seama cît de adînc îi intrase în suflet surul acela păcătos decît atunci cînd a început să-l viseze şi noaptea. Nu era destul că îl chinuia de trei ori cîte două ore pe săptămînă la manej (şi încă cine ştie cîte ore la ieşirile de vinerea), acum îi umplea şi nopţile. Îl vedea pe Pálinkás în vis, de departe, neclar, şi îl umplea o bucurie nemărginită pentru că era atît de departe. Dar calul se vedea tot mai clar, mai amănunţit, mai exact şi, oricît s-ar fi prefăcut că nu-l recunoaşte, în cele din urmă era nevoit să ia cunoştinţă că cel ce se apropia era Pálinkás. Nu că s-ar fi mişcat (picioarele îi rămîneau în continuare ţepene), ci doar creştea. Încetul cu încetul putea să-i distingă coama subţire, rară, iar în cele din urmă pînă şi muştele: *de parcă el însuşi s-ar fi apropiat încet de cal.* Nu era în stare sa înţeleagă cum de putea face una ca asta, adică să meargă el spre cal (doar se simţise atît de bine departe de acesta) şi totuşi se străduia întruna să ajungă la el, iar calul creştea văzînd cu ochii. Îl vedea din profil cît era de mare, la un braţ depărtare. Dar nici atunci nu înceta să crească. Se umfla ca un balon, ca un clăbuc de săpun: îl vedea pieziş de două, de trei ori mai mare decît în realitate; firele de puf de pe buzele-i pline erau groase de un deget, gura mare, urîtă i se deschidea de un stînjen cînd îi rîdea în nas.

Şi era în stare să tot crească şi să crească! Nu i se mai vedeau decît ochii; ochii mari, congestionaţi, plini de răutate, cu pupilele care nu erau rotunde, ci eliptice; în ele se răsfrîngeau razele soarelui şi în jurul lor se formau cercuri concentrice, abisale, de culori. Cînd, în cele din urmă, ochii lui Pálinkás au plesnit (crescuseră deja cît toată bolta cerească), era de fapt sunetul de deşteptare al goarnei.

Alteori visa o pădure înverzită, cu copaci mari, seculari, ale căror coroane abia fremătau la adierea unei bori. Domnea o linişte adîncă, o umbră deasă, umedă, numai vîntul se auzea acolo, sus şi doar arareori cîte o rază de lumină rătăcită mătura uscăturile de pe pămînt. Dar brusc i se părea că aude un zgomot; din foşnetul frunzişului se auzea trosnetul unor uscături; da, se auzea tot mai clar: se apropiau paşi, ceva mişca în desiş. Asculta încordîndu-şi toate simţurile, oare ce putea fi? După puţin timp apărea de după copaci Pálinkás; mergea agale, gîtul lung îi atîrna bleg spre pămînt; şi era urît, îngrozitor de urît, căra în spinare o fată cu trup minunat, iar din mijlocul frunţii îi răsărea impunător un corn răsucit.

Cu timpul ajunsese să nu mai poată deosebi ce visase de ce trăise aievea alături de el, căci şi cele trăite erau la fel de imposibile ca şi cele mai teribile coşmaruri. Cum, după o vreme, nici să se odihnească nu mai putea (se trezea întotdeauna obosit, abătut), visul şi realitatea se împleteau tot mai strîns în conştiinţa lui. Din cele două s-a născut un cal uriaş, apocaliptic, o gloabă sură înspăimîntătoare, ce acoperea tot orizontul şi căreia îi dorea moartea, căci se temea de ea, se temea, îngrozitor se temea şi, cu toată puterea lui sufletească, nu era în stare să-şi înfrîngă teama.

Ce-i drept, uneori avea şi vise care, prin atmosfera lor intimă, tainică, îl ţineau zile întregi sub vraja lor. De pildă Pálinkás, cu cornul acela în frunte şi cu acea fată frumoasă, toată numai voaluri, călare pe el, era într-adevăr fermecător. Atmosfera viselor sale l-a făcut apoi să încerce a-l privi cu alţi ochi pe Pálinkás, cu dorinţa de a-l înţelege. Poate că totul nu se datorează decît culorii sale, poate că doar antipatia pe care o ira-

diază trezeşte în minte sentimente asemănătoare — gîndea el împăciuitor; poate numai neîncetatele pedepse, bătăi sau lipsa de afecţiune îl împing la răzbunări atît de josnice; asta trebuie să fie, nu poate fi altceva. „Dacă voi sînteţi aşa, atunci sînt şi eu la fel“ sau „după plată şi răsplată“ — asemenea proverbe şi zicători punea el pe seama calului, care nu bănuia nimic şi începu să-l viziteze în grajd, cum făceau uneori şi ceilalţi soldaţi cu caii lor preferaţi.

Adevărul era că nu mai putea suporta eterna frică, ură, ar fi vrut să-şi iubească armăsarul tot aşa cum îi iubeau colegii lui pe ai lor. Deci, începînd de atunci, se prezenta zilnic, aducînd cu el cuburi de zahăr, colţuri sau chiar bucăţi întregi de pîine cazonă, pe care le presărase înainte şi cu puţină sare, ca să fie mai bune la gust şi încerca să-i cîştige el bunăvoinţa. S-a dovedit a fi o sarcină grea, dar nici pe departe irealizabilă. La început Pálinkás, care de o viaţă se obişnuise de minune cu pedepsele, cu loviturile, cu bătaia şi nu se mai aştepta de la nimeni la altceva, îşi întîmpina victima împăciuitoare cu suspiciune. Ca să spunem totul despre relaţia lor ieşită din comun: uneori l-a şi muşcat din cauza asta. Dar el nu-i mai trăgea cu piciorul în burtă, cum îl îndemna instinctul şi simţul dreptăţii, ci se aşeza pe bîrna ieslei, ca un medic cu experienţă şi îl dezmierda, îl mîngîia, îl liniştea tremurînd tot de frică, dar binevoitor.

Să nu înfrumuseţăm lucrurile: de fapt cerşea îndurare de la cal. La început calul s-a mirat, poate nici nu îl credea pe de-a-ntregul. Apoi, cînd nici a doua, nici a treia oară nu l-a pedepsit pentru josniciile sale, ci de tot atîtea ori i-a oferit de mîncare, Pálinkás a început să se îmbuneze. Nu atît cuburile de zahăr sau bucăţile de pîine i-au înfrînt ura reţinută, cît iertarea, renunţarea la pedepse. După ce s-a îmbunat de-a binelea, s-a dovedit a fi mai iubitor decît toţi favoriţii grajdului, care avuseseră vreme să se deprindă cu răsfăţul. De atunci încolo era destul ca tînărul să intre în grajd pentru ca surul acela urît să ciulească urechile şi să înceapă a rîde, a necheza în chip de bucurie. Îi scotocea strănutînd voios prin buzunare, încerca să pescuiască

din ele pîinea cu buzele fremătîndu-i, ceea ce bineînţeles că nu îi reuşea, dar stăpînul îl ajuta pe furiş, apoi amîndoi rîdeau.

În tot acest timp îl cuprindeau valuri fierbinţi de ură: Doamne, cît de mult ura acel cal! Asta îl făcea să se urască şi pe sine, pentru că îl răsfăţa, îl amăgea, îl înşela cu dragostea sa. Se simţea un aventurier fără scrupule, un escroc sentimental, care minţea pentru a cîştiga iubirea; un ipocrit viclean, care îşi subjuga victima cu sînge rece, premeditat, fără a simţi pentru ea nimic altceva decît ură. Dar s-a înşelat: nu te poţi preface pînă la sfîrşitul lumii. Pe cel cu care ne purtăm mult timp de parcă l-am iubi, cu vremea începem întradevăr să-l iubim: cu cît este mai goală forma, cu atît mai mult tinde să se umple de conţinut. În scurtă vreme a început să-şi dea seama cu mirare că îi făcea din ce în ce mai mare plăcere (o plăcere sinceră) să se joace, să se împrietenească, să rîdă cu calul său. Da, uneori rîdeau în hohote împreună, alteori erau trişti amîndoi — mai ales după orele de călărie.

Căci, oricît de blînd se făcuse, oricît de ademenitoare îi devenise cochetăria, în manej se dovedea de neînduplecat. Acolo nu mai ştia ce este mila! Seara, în grajd, se despărţeau ca doi buni prieteni, dimineaţa se întîlneau pe rumeguşul manejului din nou cu cele mai frumoase speranţe în ei, dar, de îndată ce el urca în şa, calul începea să se zbată: îşi încovoia spinarea bombată, se cambra, zvîrlea din picioare, se cambra din nou, iar între timp îşi contorsiona tot trupul; pătimaş, dement, automat, mînat parcă de un resort; şi nu renunţa niciodată; dacă trebuia, o ţinea aşa zece, cincisprezece minute în şir, pînă se descotorosea de călăreţ.

„Ce-i asta, Doamne, ce poate fi?“, se frămînta muşcîndu-şi buzele tînărul decepţionat, dar întrebarea lui rămînea fără răspuns. Îşi spunea că poate e bolnav, dar întreaga apariţie a calului contrazicea o asemenea ipoteză. Nimeni să nu şi-l imagineze pe Pálinkás aidoma gloabei cu oasele împungîndu-i prin piele, ca cea pe care o visa uneori stăpînul lui. Dimpotrivă, era un animal puternic, musculos, bine hrănit, chiar puţin mai gras decît ar fi trebuit, şi asta din cauza leneviei sale deşu-

chiate. Dacă numai te uitai la el şi-ţi dădeai seama că nu avea nimic, ci era însăşi întruchiparea sănătăţii respingătoare.

Atunci poate că din cauza vîrstei se revolta: nu mai rezista la trudă. Dar, în primul rînd, Pálinkás — deşi-i căzuseră de mult dinţii de lapte — încă nici nu se apropiase de vîrsta bătrîneţii la cai. Nu mai era tînăr, dar nici bătrîn nu era încă; se vedea şi după numele său. Pe vremea aceea hergheliile botezau mînjii cu nume destul de curioase, dar în ordine alfabetică, în fiecare an începînd cu altă literă (Aladár, Baku, Cincer), în felul acesta oricine îşi putea da seama de vîrsta cailor citind listele cu numele lor. Aşadar Pálinkás nu putea avea mai mult de paisprezece ani. Pe de altă parte motivul purtării sale ieşite din comun nu putea fi bătrîneţea şi fiindcă năbădăile sale îi cereau de douăzeci de ori mai multă energie decît dacă s-ar fi învîrtit liniştit trei-patru ore în jurul manejului cu călăreţul în spinare. Dar aşa se expunea la cazne mai scurte, însă cu mult mai epuizante.

„Ce-i asta, Doamne, ce poate fi?“, se frămînta în zadar tînărul disperat şi uneori, cînd, după orele de călărie, se aşeza lîngă el să-şi plîngă amîndoi amarul pentru eşecul suferit din nou, îl întreba şi pe el: „Ce te doare, spune-mi ce-i cu tine? Hai, vorbeşte, dragă“. În asemenea cazuri îşi sprijinea capul de el, îşi lipea fruntea de fruntea lui şi aproape că plîngea de emoţie. Era evident că Pálinkás înţelegea întrebarea, sau măcar conţinutul ei afectiv şi, dacă ar fi putut vorbi, i-ar fi răspuns, numai că era condamnat la muţenie pînă la moarte. Nu-i era îngăduit, nu putea spune nimic, nu putea comunica decît cu trupul, cu fiinţa sa. Spusese încă de mult tot ce ar fi putut spune prin însăşi natura sa, explicase deja totul deschis, amănunţit, de o vorbă mai răspicată nu era în stare oricît s-ar fi străduit. Asta îi întrista cel mai mult pe cal şi pe călăreţ.

Acum, stînd faţă în faţă cu calul său sur, pistruiat, învăpăiat în lumina soarelui, toate acestea, de la un cap la altul, îi străfulgerară într-o singură clipă prin minte. Adică nu, nu de la un cap la altul, ci toate la un loc

erau prezente în creierul lui, le *ştia* pe toate deodată. Teama, ura pe care le simţea în manej faţă de calul său erau amestecate cu mila, cu dragostea care se înfiripase între ei în atmosfera intimă a grajdului, ceea ce făcea ca aşteptarea să devină şi mai încărcată de tensiune. Orice s-ar întîmpla, el se va strădui să rămînă în şa, doar atît depindea de el, mai mult nu putea face; în rest va suporta aşa cum le-a suportat şi pînă atunci pe toate. Cînd, în cele din urmă, a sosit şi instructorul de călărie, s-a urcat în şa cu această resemnare fatală.

Iar Pálinkás începu fără întîrziere. Îşi arăta măiestria cu mult avînt, aproape mecanic; ceilalţi mergeau deja de mult la trap de jur împrejur cînd el încă se mai zbătea în mijlocul manejului. Numai că de data aceasta nu a reuşit să-l doboare cu una, cu două pe călăreţ. Deci şi-a înteţit ritmul, se ridica, se zbătea în două picioare, se zbătea cu furie, ca niciodată pînă atunci, ridicînd un nor de rumeguş luminat de soare în jurul lui, dar tînărul îi ţinea piept cu îndărătnicie. A strîns din dinţi aproape să i sfărîme, s-a înfipt bine în şa, hotărît că mai degrabă îşi rupe degetele şi pulpele decît să se rostogolească din nou în praful de rumeguş, spre bucuria colegilor săi. Deci Pálinkás a fost nevoit să încerce figuri noi. A zvîrlit înainte cu copitele din faţă, şi-a ridicat crupa sus de tot şi a încercat aşa, cu nasul în pămînt, să scape de el, făcînd între timp salturi uriaşe, aproape dîndu-se peste cap. Dar stăpînul lui (care, cu două excepţii, călărise întotdeauna calul cel mai rău) se vede că era învăţat cu multe şi, cu vremea, devenise un călăreţ mai bun decît tovarăşii săi care îl batjocoreau. Se ţinea din răsputeri, cînd cădea din nou în şa îşi căuta iar echilibrul, lua poziţia de bază, lucra din greu cu frîul şi cu pulpele, într-un cuvînt lupta şi, deocamdată, lupta lui era încununată de succes. Ce-i drept, nu era o luptă a tacticii, ci mai degrabă a rezistenţei îndărătnice şi, privită din afară, nu putea fi prea înălţătoare. Un cal înfiorător de urît, care face tot felul de comicării, se zbate plin din cap pînă-n picioare de spume şi un călăreţ disperat care se agaţă, se clatină, tremură tot în spinarea lui! Nu, aşa ceva nu putea fi o scenă prea înălţătoare, cum credea.

tînărul, căci pentru prima oară izbutise să-l facă pe Pálinkás să se dea bătut, să înceteze cu nebuniile lui şi, măcar pentru cîteva clipe, să-şi ia locul în formaţie, între tovarăşii lui care între timp mergeau liniştiţi la trap.

Bineînţeles, stătea şi mai departe cu atenţia încordată, căci în orice clipă calul lui cel drag o putea lua de la început, chiar ştia că îi place să atace pe neaşteptate; una din metodele sale eficiente era tocmai surpriza. Ceea ce s-a şi întîmplat cînd instructorul a dat ordinul pentru galop. Folosindu-se de acest prilej, Pálinkás s-a pus pe un şir de sărituri mărunte, la nesfîrşit, irezistibile, apoi (accelerînd pe neaşteptate ritmul) a început să se zbată din nou ca un nebun şi pe deasupra şi cu nişte salturi uriaşe, prin tot manejul, trăgînd spre stînga, într-o rînă; călăreţul atîrna, flutura pe el, plutea în urma lui ca o cîrpă. Nu mai apuca să atingă şaua, se ţinea doar cu unghiile. Avea impresia că deja şi aude bufnitura cu care se izbeşte de mantinelă, dar norocul a fost şi de data aceasta de partea lui. Cînd Pálinkás şi-a pus în aplicare ultimul vicleşug şi, sprijinindu-se cu picioarele din spate înainte, s-a oprit din galopul său pieziş, pe tînăr avîntul l-a azvîrlit la loc şi pe neaşteptate s-a trezit din nou în şa. Bineînţeles, a fost o întîmplare, ştia şi el că nu era meritul lui, totuşi sufletul i s-a umplut de bucuria victoriei.

Şi atunci calul s-a prefăcut a capitula a doua oară: s-a îndreptat spre ceilalţi cai. A început să galopeze în mare viteză de-a lungul peretelui lung, corpul i se întindea elastic, călăreţul „simţea pămîntul tot mai aproape“ şi presimţea că la colţ se va întîmpla ceva. Era de neimaginat ca Pálinkás să poată coti în viteza aceea spre peretele scurt. Credea că se va duce drept spre perete, iar acolo va frîna din nou; era foarte posibil; se şi pregătise pentru una ca asta. Dar nu s-a întîmplat aşa. Chiar înainte de colţ calul s-a înclinat totuşi ca să ia curba, s-a înclinat mult, ca o motocicletă, copitele lui aruncau rumeguşul în afară, în sus, pînă aproape de perete, iar călăreţul simţea cu claritate că acum, îndată, se va întîmpla ceva ireparabil. Era cu neputinţă ca, după curbă, calul să se mai poată îndrepta din unghiul acela

de înclinaţie. A încercat să îl ajute din frîu, să-l echilibreze schimbîndu-şi centrul de greutate, dar Pálinkás se înclina cu atît mai mult, latura sa transpirată ajungea tot mai aproape de pămînt, pînă ce i-a fugit pămîntul de sub picioare şi s-a rostogolit în rumeguş.

Aşa a fost, aşa s-a întîmplat: a preferat să cadă, numai să cadă şi călăreţul odată cu el.

După căzătura bubuitoare, zguduitoare, stăpînul lui Pálinkás a simţit că gura i se umple de salivă amară şi că îl apasă o greutate uriaşă. Se vede că ajunsese dedesubt, că stătea întins pe rumeguş, îngropat sub o masă mare de carne vie: era pînă la brîu sub cal. Pálinkás tocmai încerca să se ridice. Ca să poată sări în picioare trebuia să se opintească în piciorul anterior stîng tocmai în pieptul, în coşul pieptului său. „Acum o să mă calce şi în picioare“, gîndi copilandrul şi, cu toate că nu avea nici o speranţă, se lupta mai departe în virtutea inerţiei. Apucă cu amîndouă mîinile copita calului încercînd să şi-o ridice de pe piept, să o împingă mai încolo, nu care cumva să se sprijine într-adevar pe el cînd va sări în picioare. Însă Pálinkás nu era de acord cu una ca asta şi a ridicat din nou copita în dreptul inimii lui. S-a şi lăsat pe el, simţea cum îl calcă; îi era teamă că îi va sfărîma tot coşul pieptului din cauza greutăţii uriaşe concentrate pe o porţiune atît de mică. Atunci a comisunica şi cea de pe urmă greşeală care l-a înjosit şi a făcut ca toată lupta pe care o dusese pentru a-şi păstra demnitatea să devină de prisos, iar pe deasupra să pară şi o pripeală caraghioasă. Greşeala care punea capac înjosirii sale. Ca să atragă atenţia şi calului şi colegilor săi asupra chinurilor mistuitoare pe care le tăinuia de un semestru încoace, asupra pericolului care îl ameninţa, a început să se vaite în gura mare.

Şi-a auzit cu uimire propria voce şi şi-a dat seama pe dată că săvîrşea un lucru interzis, fatal, pentru nimic în lume n-ar fi trebuit să cedeze acestei ispite. Dar era deja prea tîrziu, toate aparenţele păstrate cu atîta greutate se spulberaseră, deci a început să strige şi mai întărîtat în golul manejului: „Au, au“ şi chiar a treia oară „au“.

Strigătul său a fost urmat de o tăcere surprinsă, apoi a auzit chicotelile lor abia tăinuite — da, era logic, ştia că aşa se va întîmpla. Însă parcă şi Pálinkás îi auzise vocea: l-a privit drept în faţă cu ochii săi congestionaţi. Şi în ochii aceia stinşi a apărut o lumină stranie, un fel de revelaţie; apăsarea copitei a mai slăbit, iar Pálinkás a sărit în picioare fără să-l calce cu toată greutatea pe piept. În zadar i-au spus mai tîrziu că în asemenea situaţii calul îşi cruţă din instinct călăreţul — el, care îşi amintea cum îl călcase în picioare de supărare Pálinkás pe grăjdarul acela şi care îşi amintea şi îşi va aminti încă multă vreme de ochii aceia care l-au privit atît de aproape, credea cu sfinţenie că anume se îndurase calul de el, ca o răsplată pentru prietenia lor.

Medicul regimentului a stabilit o fractură de coaste, lucru destul de neplăcut, dar care era în acelaşi timp şi un noroc, fiindcă mai atenua puţin din ruşine. La cavalerie răniţii, martirii călăriei, erau înconjuraţi dintotdeauna cu un deosebit respect. Nimic altceva n-ar fi neutralizat dispreţul colegilor săi, dispreţ pe care îl merita din plin pentru vaietele sale atît de josnice şi de laşe. „Dacă şi-a rupt şi coastele, apoi nu-i de mirare că s-a văitat“, era părerea generală tacită (compătimirea generală, am putea spune), în urma căreia nu a fost nevoit să se facă de îndată nevăzut: putea rămîne mai departe printre camarazii săi.

Cînd i-au dat drumul de la infirmerie şi i-au scos în sfîrşit pansamentul uriaş de pe piept, cînd a fost în stare să urce din nou în şa, manejul acoperit era de multă vreme pustiu, în rumeguşul frumos greblat se scăldau de dimineaţa pînă seara cîrduri de vrăbii. Venise vremea aplicaţiilor de vară. Stăpînul lui Pálinkás a cotit cel din urmă pe aleea cu castanii în floare (dar cu atît mai ţanţoş), îndreptîndu-se de data aceasta spre manejul în aer liber, dar în zadar cînta el din răsputeri ce viaţă fericită are, stomacul tot îngreţoşat îi era, creierul tot disperat. Da, fericitul concediu de boală i se terminase, mîntuitoarea fractură de coaste se vindecase. Peste cinci minute va trebui să alerge iarăşi spre surul acela înspăimîntător, să urce din nou în şa, să lupte din nou, să cadă şi aşa mai departe — adică să ia totul de

la început. Însă în manejul în aer liber îl aştepta o surpriză: Pálinkás nu era acolo, printre cei douăzeci şi doi de cai aduşi pentru exerciţii. În locul lui, undeva pe la mijlocul şirului, stătea Cincer, iapa aceea frumoasă, cu picioarele albe, care doar îşi pocnea uneori călăreţul cu creştetul capului în nas.

Sufletul tînărului fu inundat de uşurare, de o recunoştinţă fierbinte. Nici nu-i venea să-şi creadă ochilor. Singura sa speranţă, singurul sprijin în tot timpul chinurilor sale, anume că „odată şi odată tot nu îl vor mai scoate“, iată, se împlinise, putea călări şi el în sfîrşit degajat şi asta tocmai acum, cînd urma să petreacă două zile fără întrerupere în şa! Se pregătise pentru două zile de eşecuri repetate în spinarea lui Pálinkás (adică sub copitele lui). Doamne, ce îngrozitoare ar fi fost acele două zile! Acum avea parte în schimb de două zile de sărbătoare. A urcat cu uşurinţă în şa şi cu tot atîta uşurinţă, doar printr-o strîngere uşoară din pulpe, a condus-o pe Cincer să se alinieze în formaţia de marş gata de plecare, în rînd cu ceilalţi călăreţi.

Dar abia dacă merseseră la trap cîteva sute de metri de-a lungul lanurilor de porumb înverzit şi de grîu îngălbenit, ajungînd la poalele pădurii de stejari (din desişul căreia îi apăruse odinioară în vis Pálinkás cu corn în frunte), cînd camarazii i-au atras atenţia asupra unei scene încîntătoare. Nu departe, într-un fel de viroagă, sau defileu de cîmpie, plin cu tufe de porumbar şi de măceş, un călăreţ blond se lupta cu doi cai deodată: unul sur şi unul negru. Trăpaşul său era negru, lăturaşul, calul de povară era sur deschis. În mod excepţional, de data aceasta scandalul nu era provocat de trăpaşul bine hrănit, ci de lăturaşul care avea în spinare încărcată muniţia. Era pur şi simplu îndărătnic, nu voia să meargă mai departe. Cu cît călăreţul îl trăgea mai furios înainte, cu atît mai leneş se dădea el înapoi; mereu înapoi; îl trăgea pe murg cu călăreţ cu tot înapoi cu gîtul încordat, cu picioarele răşchirate, aproape aşezat pe fund. Dar, evident, adevăratul său ţel nu era împotrivirea — părea că nu voia decît să scape de povară. Asta voia să arate el prin faptul că

din cînd în cînd înceta să mai tragă şi, schimbîndu-şi centrul de greutate, încerca să arunce din spinare lăzile cu muniţii care îi fuseseră priponite cu curele. Atunci trăpaşul, înfuriat, s-a întors brusc şi, profitînd de neatenţia celuilalt, l-a lovit de cîteva ori cu copitele în burtă necruţător.

Scena nu voia să se termine cu nici un chip. După cîteva lovituri, cei doi cai, murgul şi surul, s-au trezit din nou faţă în faţă şi fiecare încerca cu îndărătnicie să-l tragă pe celălalt în direcţia opusă, ca găinile cînd dau de o rîmă. Iar călăreţul, singura legătură dintre ei, mai-mai să fie sfîşiat de această opinteală. Trebuie să fi fost un călăreţ foarte bun, căci sforţările ambilor cai se răsfrîngeau asupra lui. A tras de lăturaşul îndărătnic cît a putut, iar cînd a trebuit, a cedat tot el: între timp carabina îi alunecase de pe umăr pe piept, chipiul îi zburase din cap. Evident, mai degrabă era gata să moară decît să se lase trîntit la pămînt sau să scape hăţurile din mînă. Dar tot evident era şi că nu va putea rezista la infinit, pînă la urmă tot trebuia să capituleze.

Clasa privea cu mare satisfacţie la strădaniile călăreţului singuratic. Erau bucuroşi să vadă că şi cei mai vîrstnici, cu mai multă experienţă ca ei, o pot păţi, pentru că cei trei (călăreţul cel blond şi cei doi cai) rămăseseră în urma celor din anul trei, care mergeau în faţa lor. Încercau să ghicească plini de maliţie cine era călăreţul acela atît de năpăstuit şi care putea fi surul îndărătnic ce tocmai îi făcea zile fripte. „Pálinkás!“, a izbucnit revelaţia în sufletul tînărului mult încercat, care de data aceasta privea scena dintr-o lojă comodă (în şaua lui Cincer). De la distanţa aceea singur el l-a recunoscut; l-a părăsit însă de îndată în inima lui şi a luat partea călăreţului celui blond. „E Pálinkás, fără îndoială; bineînţeles că-i Pálinkás!“ Doar acum, cînd îl vedea luptînd cu altul, doar acum îşi dădea cu adevărat seama de ce pacoste scăpase! Se vede că tot îi folosise la ceva fractura aceea de coaste, se vede că şi superiorii îşi dăduseră seama că nemernicul acela nu era bun de călărit. Dar acum reieşea că nici de cărăuşie nu era bun — nu era bun de nimic!

Era tot mai întristat din cauza trecutului său, tot mai supărat pe fostul său cal, aşa că atunci cînd călăreţul — ajuns la capătul răbdărilor — a scos carabina de la piept şi, neavînd altceva mai bun la îndemînă, a încercat să-l înveţe minte, tînărul a prins chiar să-l îndemne, să-l încurajeze. „Dă-i, că nu dai în tat'tu“ şi „arde-l în cap, să nu şchiopăteze“, aproba el în sufletul său fiecare lovitură; iar soldatul lovea, serios îl lovea, îl bătea, îl plesnea cu patul puştii pe unde apuca, peste spinare, în cap, nu mai stătea să aleagă. Într-o mînă ţinea carabina, în cealaltă căpăstrul cu care îl trăgea pe Pálinkás spre calul său (sau pe calul său spre Pálinkás), apoi, de îndată ce era destul de aproape, îl pocnea. Îl croia, îl plesnea, îl bătea fără încetare, de parcă s-ar fi răzbunat în locul lui pentru toate chinurile suportate timp de un semestru întreg. Iată că altul trebuia să se răzbune pentru înjosirile suferite, el fusese prea slab pentru aşa ceva. Iată cum ar fi trebuit să se poarte el de mult cu tîrîtura aia; de la bun început ar fi trebuit să-l pună la respect; ar fi scăpat de toată ruşinea şi de toate chinurile îndurate! Cu cît se apropia mai mult de locul acţiunii, cu atît mai intens creştea bucuria sa frenetică pentru că Pálinkás îşi găsise în cele din urmă naşul. Nici o clipă nu a simţit vreo urmă de milă, de îndurare sau, dacă totuşi le-a simţit, le-a înăbuşit cu bărbăţie. Se identificase atît de mult cu acel înger răzbunător, îi simţea atît de bine fiecare mişcare în muşchi — „Hai, hai loveşte-l, loveşte-l!“, de parcă el ar fi fost cel care se chinuia în locul lui.

Dar atunci s-a întîmplat ceva deosebit. Pálinkás, care se apăra nechezînd, aproape plîngînd, în timp ce se trăgea mereu înapoi, ajunsese pînă la marginea viroagei (sau a micului defileu dar, cum soldatul îl lovea în continuare, el s-a tras şi mai mult, pînă între tufele care tiveau rîpa; apoi mai departe; şi, pe neaşteptate, a căzut în prăpastie. A alunecat cu crupa înainte, s-a răsturnat pe spate şi a căzut în adînc cu un zgomot îngrozitor, de gol şi de oase rupte. Şi, aşa cum a ajuns, aşa a şi rămas. Stătea culcat pe lăzile priponite cu curele de spinarea sa, nu s-a mai mişcat, nu a mai încercat să se ridice, cele patru picioare i se înălţau ţepene spre cer.

Călăul, victima sa blondă, pe care acum, în cădere, tot l-a trîntit din şa, a început să coboare îngrijorat în rîpa lutoasă, printre tufele spinoase de porumbar şi de măceş; a încercat să-l trezească prinzîndu-l de maxilar, de buza moale, dar Pálinkás nici nu a tresărit.

Spiritul are o anumită economie a lui: un lucru, odată făcut, nu mai trebuie făcut o a doua oară. Dacă cineva a conceput deja cu perfecţiune imaginea hoitului culcat pe spate, noi nu trebuie să ne mai chinuim o dată, ci pur şi simplu îi putem fura imaginea — iată la ce sînt bune citatele.

Pálinkás arăta aidoma hoitului la Baudelaire:

Îşi desfăcea asemeni unei femei obscene
Picioarele şi, puhav de venin,
Nepăsător şi cinic, îşi deschidea alene
Rînjitul pîntec de miasme plin.*

Pe burta aceea umedă, albă, asudată de chinuri, au început îndată să mişune muştele. Muşte galbene, roşiatice, brune, muşte nerăbdătoare să-şi depună ouăle, muşte de hoit, muştele lui Pálinkás, pe care le purtase în mod fatidic de la naştere — ele i-au tăbărît pe burtă, dar şi între picioare şi la subsuori şi pe piept; au tăbărît pe el cu sutele, cu miile, încît aproape că li se şi auzea zumzăitul.

A văzut şi el toate acestea, căci tocmai treceau pe lîngă Pálinkás. Ba chiar au fost nevoiţi să facă un mic ocol pe marginea rîpei, într-atît le stătea în cale.

A fost un caz aparte, a făcut mare senzaţie; nu se mai întîmplase una ca asta în istoria regimentului. Ca cineva să omoare în bătaie un cal îndărătnic în timpul aplicaţiilor! Se gîndeau la blondul acela din anul trei care făcuse actul de eroism, de barbarie, se gîndeau la el cu admiraţie şi cu scîrbă în acelaşi timp, iar acum încercau să ghicească dacă va fi dat afară de la cavalerie sau va primi o pedeapsă mai blîndă.

* Baudelaire, *Florile răului,* în româneşte de Al. Philippide, Editura pentru Literatură şi Artă, 1960, Bucureşti. (N. trad.)

Nu l-au pedepsit în nici un fel. După două zile, cînd s-au întors din aplicaţia excelent reuşită, după drumul minunat prin păduri şi pe cîmpii, încă în văile înnegurate din depărtare au fost întîmpinaţi cu vestea că medicul veterinar îi făcuse autopsia lui Pálinkás. Era îngrozitor ce găsise în el! Cîteva răni proaspete, fără îndoială, la cap şi la trup, dar acestea încă nu erau nimic; nu bătaia fusese cauza morţii. Ci hipertrofia uneia din arterele vitale, o aneurie ascunsă în coşul pieptului, care atunci, în urma unei creşteri bruşte a tensiunii, a crăpat brusc, a plesnit, s-ar putea spune, şi i-a pus capăt zilelor dintr-o singură zvîcnire a inimii. Nu se ştia dacă aşa se şi întîmplase de fapt, sau dacă medicul veterinar a vrut să-l scape pe cavaleristul cel blond — în orice caz aşa scria în foaia de autopsie. Dar sigur era că în timpul autopsiei au reieşit şi alte lucruri la iveală. De pildă fractura de coloană; fractură ascunsă, poate de pe cînd era încă mînz; vertebra a zecea sărise, era deplasată, colţul i se necrozase, ceea ce nu prezenta simptome exterioare, însă, ori de cîte ori i se suia cineva în spinare (sau i se încărca ceva în spate), sărmanul cal avea nişte dureri de nedescris. Acesta era tot secretul fiinţei, al purtării, al nebuniei sale; asta era ceea ce încercase să spună el cu atîta ardoare, dar nu reuşise nicicum. Putea fi folosit la orice altceva, putea fi înhămat la plug, la căruţă, la trăsură; dar întotdeauna au vrut numai să îl călărească; îi foloseau doar spatele, mereu-mereu numai spatele, cu toate că nici şaua nu ar fi fost voie să o pună pe el. Au cerut de la Pálinkás ceva ce îi producea dureri, un lucru împotriva firii sale, ceva cu care nu se putea împăca în nici un chip.

Cînd a aflat toate aceste amănunte, pe stăpînul său mărunt, cu puf pe faţă, de odinioară, l-au cuprins remuşcări fierbinţi. Şi-a amintit de ochii stinşi, de gemetele calului, de farmecul lui în grajd, de împotrivirile sale în manej — doar toate fuseseră cît se poate de evidente, mai evident de atît nici că se putea! Numai că el nu a înţeles nimic din toată purtarea calului, şi-a amintit şi cum îl îndemnase pe călăreţul acela blond să-l lovească, să-l bată, să se răzbune pentru chinurile sale proprii de

un semestru întreg; şi-a amintit cît de mult se identificase cu călăul lui Pálinkás, ba chiar dorise mai devreme moartea calului. De aceea acum se simţea întrucîtva criminal. A cotit pe aleea cu castani, a intrat în grajd şi, printre murmurul ovăzului ros de cai, printre tropotele lor, i se părea că aude iar nechezatul discret al surului celui pocit. Se aşeză pe grinda ieslei, întocmai ca odinioară cînd, tremurînd de frică, dar răbdător (ca un medic cu experienţă), îl potolea, îl mîngîia, ca să-i cîştige dragostea, şi de acolo privea la locul gol. Era măturat temeinic, împrăştiaseră pe jos paie proaspete de ovăz, scoseseră şi tăbliţa cu numele lui, goliseră ieslea.

Totul era frumos, curat; totul era pregătit pentru a-l primi pe noul locatar: ca şi cum pînă atunci n-ar fi fost acolo nimeni. Doar cele două grinzi care delimitau ieslea şi locul de înnoptat, cu suprafeţele lor lustruite, doar grinzile acelea galbene ca ceara mai aminteau da Pálinkás — de ele se frecase, pe ele le lustruise el cîndva. Atît a mai rămas din el, luciul grinzilor, nimic mai mult decît atît. Şi poate golul dureros din sufletul călăreţului său de odinioară că a fost cîndva şi nu mai este. A fost, dar niciodată nu va mai fi. Şi amintirea: amintirea urîţeniei şi a fidelităţii sale, da, şi a păcatelor, care nu erau altceva decît suferinţele sale. Tînărul a privit îndelung la toate acestea, aşezat pe marginea ieslei, de parcă privea sufletul său şi în mila, în pornirea sa, a vrut să facă ceva împăciuitor, ca să îndrepte ceea ce nu mai putea fi îndreptat. Ar fi vrut să păstreze măcar amintirea, pentru ca cel puţin atît să rămînă de pe urma calului său celui drag. Dintre toate fiinţele, dintre toţi oamenii, dintre toate animalele, să nu rămînă decît numele lui în amintire, căci toţi suferă mult şi în multe feluri, dar în acest fel şi atît de mult precum acel nenorocit cal poate nimeni altcineva. Asta voia el, asta i-ar fi plăcut tînărului în emoţia lui să facă şi chiar se şi simţea în stare, dar de unde şi cum să înceapă habar n-avea.